

การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News) ในวิกฤติการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙

นายชยพล ธานีวัฒน์
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานกฎหมาย ๓ สำนักกฎหมาย
เรียบเรียง

บทนำ

ข่าวสารในสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบันเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้พฤติกรรมการเสพข่าวของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นจากข้อมูลข่าวสารมหาศาลที่ไหลเวียนในระบบ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การสร้างและส่งต่อ (Share) ข่าวปลอม (Fake News) เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะข่าวหรือข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ โดยพบว่าการส่งต่อกันโดยปราศจากการคัดกรองและให้เกิดความเข้าใจผิดสูงกว่าร้อยละ ๘๐ จากบรรดาข่าวปลอมทั้งหมด รวมทั้งในระยะหลังยังพบเห็นข่าวปลอมเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองหรือข่าวต่างประเทศอีกด้วย^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ มีจำนวนข้อมูลข่าวสารมากมายที่ถูกสร้างขึ้นและส่งต่อกันในโลกออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องมาตรการการจัดการของรัฐ ข่าวทางการเมือง และความรู้เรื่องสุขภาพ ทั้งหมดนั้นมีทั้งข่าวจริง ข่าวปลอม และข้อมูลบิดเบือน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวิจรรณญาณของผู้รับสารที่ต้องคอยติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาในภาวะวิกฤติเช่นนี้^๒

จากการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของข่าวปลอมพบว่า มีผลกระทบต่อผู้บริโภคสื่อทั้งในแง่ทัศนคติ ความเชื่อ เช่น เรื่องการเมือง การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ผิดเพี้ยน บางเรื่องยังส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต เช่น เรื่องยา ข้อมูลสมุนไพรต่าง ๆ บางเรื่องนำไปสู่การเอาผิดเอาเปรียบผู้บริโภค เช่น เรื่องผลิตภัณฑ์สุขภาพ นอกจากนี้หากผู้บริโภคสื่อ มีการส่งต่อเรื่องราวที่เป็นเท็จ หมิ่นประมาท อาจเข้าข่ายความผิดทางกฎหมายได้ด้วย ซึ่งในภาวะที่ไม่ปกติเช่นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิดนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นย่อมมีมากกว่าเดิมหลายเท่า โดยช่องทางการแพร่กระจายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ข่าวปลอมขึ้นนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ สร้างผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้น คือ การแพร่กระจายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นสาธารณะที่สามารถเปิดให้ทุกคนสามารถมองเห็นได้ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และทวิตเตอร์ ข้อมูลข่าวสารที่ผ่านช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้รวมทั้งการพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านทาง “Private Group” หรือกลุ่มปิดที่มีความเป็นส่วนตัว เช่น การสนทนาผ่านไลน์ กลุ่มไลน์ หรือกลุ่มในเฟซบุ๊ก^๓ โดยงานวิจัยของ Massachusetts Institute of Technology หรือเอ็มไอทีทีใน ค.ศ. ๒๐๑๘ ระบุว่า การศึกษาโพสต์ในทวิตเตอร์ระหว่าง ค.ศ. ๒๐๐๖-๒๐๑๗ ข่าวลือที่ไม่ใช่เรื่องจริง ๑๒๖,๐๐๐ โพสต์ แพร่กระจายไปในวงกว้างถึงผู้คนราว ๓ ล้านคน และรีทวีตไปรวมมากกว่า ๔.๕ ล้านครั้ง^๔ ซึ่งสามารถอนุมานได้ว่าผู้คนต่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จอย่างกว้างขวางและรวดเร็วกว่าข้อมูล

^๑ ณัฐนันท์ อธิธิยาภรณ์, “ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ” สำนักข่าวอิสรา, <https://www.isranews.org/isranews-article/๗๘๒๕๘-fake-๗๘๒๕๘.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

^๒ ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, “มองความจริงของสื่อ ผ่านข่าวลวงในยุคโควิด กับ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองข่าวไหนควรตรวจสอบ” <https://www.the101.world/worapoj-wongkitrungruang-interview/> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

^๓ ณัฐนันท์ อธิธิยาภรณ์, “ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ”

^๔ นำชัย ชิววิวรรณ, “ทำไมคนเชื่อเฟกนิวส์?” <https://www.the101.world/fake-news/> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

ข่าวสารที่เป็นเรื่องจริง ซึ่งข่าวที่เกิดขึ้นในช่วงที่เกิดโรคระบาดหรือการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้หลายคนมีความกังวลกับข่าวมากเกินไป สภาพจิตใจอาจจะแย่เพิ่มขึ้น รวมถึงการนำเอาข้อมูลปลอมที่ได้รับมาไปปฏิบัติ ทำให้เกิดผลเสียตามมา เช่น การรับประทานยา, อาหารหรือสมุนไพรที่เชื่อว่าสามารถยับยั้งหรือป้องกันการเกิดโควิดได้ นอกจากนี้ยังในกรณีการกักตุนสินค้าอาหารโดยเชื่อว่ารัฐจะใช้มาตรการเด็ดขาดในการห้ามผู้คนออกนอกเคหสถาน ซึ่งอันที่จริงแล้วยังมีข้อกำหนดและรายละเอียดต่าง ๆ ที่แตกต่างออกไป และเมื่อวิกฤติโรคระบาดเกิดขึ้นจนกลายเป็นการลุกลามไปทั่วทั้งประเทศ รวมทั้งการแพร่กระจายของข่าวปลอมหรือเฟคนิวส์อย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการมาควบคุมอย่างจริงจัง โดยได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ หรือ พรก.ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๓ รวมทั้งการออกราชกิจจานุเบกษาที่ออกตามความในมาตรา ๙ ตามพระราชกำหนดดังกล่าวซึ่งรวมไปถึงเรื่องห้ามเผยแพร่ข่าวสารที่สร้างความเข้าใจผิดให้กับประชาชนในภาวะวิกฤติ และการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

ข่าวปลอม (Fake News) ในวิกฤติการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙

ข่าวปลอมหรือ Fake News คือ ข่าวหรือข้อมูลที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดและไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง โดยข่าวปลอมเป็นการจงใจให้ข้อมูลที่ผิดพลาดและหวังผลประโยชน์จากความเข้าใจผิดนั้น ซึ่งผู้ที่ขาดทักษะในการจำแนกข้อเท็จจริงมีโอกาสถูกยั่วให้หลงเชื่อข่าวปลอมได้โดยง่าย ข่าวปลอมไม่ได้เป็นประเด็นใหม่สำหรับสังคมแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอยู่เรื่อยมาในสังคมมนุษย์ โดยมีพัฒนาการจากการเล่ากันปากต่อปากและการจดบันทึก จนในเวลาต่อมาเมื่อมีเทคโนโลยีการพิมพ์ข่าวปลอมก็ถูกเปลี่ยนผ่านมาอยู่ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์และในปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโซเชียลมีเดียได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้คนทั่วไปสามารถผลิตบริโภคและแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยมีได้จำกัดอยู่แต่เพียงสื่อสำนักใหญ่หรือสื่อแบบดั้งเดิมอีกต่อไป ซึ่งในอีกด้านหนึ่งการที่ทุกคนต่างก็สามารถเป็นผู้สร้างข่าวที่เผยแพร่ทางโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่เป็นที่นิยมอย่าง ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก ยูทิวบ์ หรือ อินสตาแกรม ซึ่งเราเรียกวิธีการนี้ว่า ไวรัล (Viral) นั้น ผลที่เกิดขึ้นก็คือข่าวสารนั้นอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเท็จก็ได้ ดังนั้นการการสร้างข่าวปลอมหรือการจุดกระแสของข่าวนั้นจึงเป็นเรื่องง่ายกว่าสร้างความตระหนักรู้ว่าข่าวที่ได้รับนั้นเป็นเรื่องไม่จริงหรือเป็นข่าวปลอม เพราะผู้คนมากมายยังคงส่งผ่านข้อมูลและเรื่องราวเหล่านี้ ออกไปอย่างต่อเนื่องแม้ว่ามันจะไม่มีผลกระทบที่มาจากที่น่าเชื่อถือก็ตาม^๕

ลักษณะของข่าวปลอมนั้นแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท ได้แก่ ข่าวที่มีการพาดหัวข่าวที่หลอกให้ผู้อ่านให้คลิกหรือที่เราเรียกว่า คลิกเบท (Clickbait) ข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ข่าวเสียดสีล้อเลียน (Satire/ Parody) ข่าวที่มีการนำเสนอข่าวแบบลวก ๆ (Sloppy Journalism) ข่าวที่มีการพาดหัวข่าวให้เข้าใจผิด (Mislead heading) และข่าวที่มีความลำเอียง (Biased/ Slanted news) โดยแรงจูงใจของการสร้างข่าวปลอมนั้นมีหลายประเด็น ทั้งเรื่องของการสร้างและเผยแพร่ข่าวปลอมเพื่อผลประโยชน์ทางการเงิน เช่น หนังสือพิมพ์ในสมัยก่อนอาจพาดหัวข่าวให้หวือหวาเพื่อเพิ่มยอดขาย แต่ปัจจุบันที่มีการใช้เว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นมีการใช้วิธีออกแบบหัวเรื่องให้เร้าความรู้สึกเพื่อเพิ่มยอดคลิกหรือที่

^๕ อุทยานการเรียนรู้, “ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม,” TK park อุทยานการเรียนรู้, https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/๓๕๙/ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม (สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

เรียกว่าคลิกเบท (Clickbait) ซึ่งหากมียอดคลิกเป็นจำนวนมากและเนื้อหาของข่าวถูกแชร์ออกไปมากเท่าไร จะทำให้ผู้สร้างข่าวดังกล่าวได้ค่าโฆษณามากขึ้น^๖

นอกจากแรงจูงใจทางการเงินแล้วการสร้างความเสียหายให้แก่ผู้ตกเป็นข่าวหรือการใส่ร้ายก็ถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างข่าวปลอมขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการหวังผลทางธุรกิจ การค้าขาย ชื่อเสียง หรือด้านการเมือง โดยเป็นการสร้างข่าวผ่านเว็บไซต์หรือสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือ อินสตาแกรม

การเผยแพร่ข่าวปลอมในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโควิดนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับการเผยแพร่ข่าวปลอมทั่วไป กล่าวคือ เป็นข่าวหรือข้อมูลที่ถูกส่งต่อและเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งข่าวปลอมที่มาในรูปแบบของข่าวสารทั่วไป ซึ่งการพาดหัวข่าวออนไลน์จำนวนมากจึงใจปลุกปั่นปฏิกิริยาในเชิงความรู้สึก เช่น ความกลัว ความตกใจ และความเกลียดชัง บ้างก็เต็มไปด้วยอคติ มีความเกินจริง โดยตัวอย่างข่าวปลอมที่มีการส่งต่อกันในโลกออนไลน์มากที่สุดข่าวหนึ่งในหลังการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ เพียงไม่กี่วันคือเรื่องเจ้าหน้าที่ตำรวจเตรียมตัวปรับผู้ที่ไม่สวมหน้ากากอนามัยเป็นเงินจำนวน ๒๐๐ บาท ซึ่งข่าวนี้ได้มีการแพร่หลายเป็นครั้งแรกหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ และถูกแชร์ต่อในโลกออนไลน์อย่างรวดเร็วจนทำให้โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) ต้องออกมาแถลงข่าวยืนยันไม่ใช่เรื่องจริง^๗

จะเห็นได้ว่าการแพร่กระจายของข่าวปลอมที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤติจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างความตื่นตระหนกให้กับสังคมได้เป็นวงกว้าง เนื่องจากในภาวะเกิดโรคระบาดที่ผ่านมาประชาชนยังคงมีความหวาดกลัว สับสน และต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันท่วงทีเพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันการประกาศให้หลายหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชนเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานเป็นการทำงานจากที่บ้านหรือ Work from home ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนส่วนใหญ่มีเวลาในการหันมาติดตามข่าวสารต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดมากขึ้น และทำให้ปริมาณการไหลเวียนของข่าวปลอมมีมากขึ้นเป็นไปอย่างรวดเร็วอีกด้วย

การบังคับใช้กฎหมายกับข่าวปลอม (Fake News) ในช่วงวิกฤติโรคระบาดโควิด-๑๙

๑. การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ และการบังคับใช้มาตรา ๑๔ ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐

หลังจากที่เริ่มมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙เมื่อช่วงกลางเดือนมกราคม ๒๕๖๓ และเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ นายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๓ มีทั้งหมด ๑๙ มาตรา โดยเนื้อหาสาระสำคัญอยู่ในมาตรา ๙ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็วหรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนด^๘

^๖ อุทยานการเรียนรู้, “ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม”

^๗ บีบีซี, “เกาะติดวิกฤติโควิด-๑๙ ประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศวันแรก” บีบีซี, <https://www.bbc.com/thai/live/thailand-๕๒๐๔๔๖๒> (สืบค้นเมื่อ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔)

^๘ มาตรา ๙ ของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘

(๑) ห้ามมิให้บุคคลใดออกนอกเคสสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือ เป็นบุคคลซึ่งได้รับการยกเว้น

(๒) ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย

(๓) ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน

(๔) ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้อยานพาหนะ หรือกำหนดเงื่อนไขการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้อยานพาหนะ

(๕) ห้ามการใช้อาคาร หรือเข้าไปหรืออยู่ในสถานที่ใด ๆ

(๖) ให้อพยพประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของประชาชนดังกล่าว หรือห้ามผู้ใดเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนด

หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา ๑๘ ของ พ.ร.ก. ฉบับนี้

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาหนึ่งปีกว่าที่ผ่านมาแม้มีการออกข้อกำหนดตามมาตรา ๙ แล้วหลายฉบับ แต่ก็ยังไม่มีข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน แต่ได้ใช้กลไกในการป้องกันและปราบปรามผ่านศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมโดยความร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติทำหน้าที่รวบรวมและรับเรื่องราวข่าวสารจากการแจ้งเบาะแสแก่ประชาชน รวมทั้งการประสานให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีกับผู้ปล่อยข่าวปลอมที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ โดยพบว่า มีการตรวจพบข่าวปลอมเกี่ยวกับไวรัสโควิด-๑๙ ในระหว่างวันที่ ๗ เม.ย.-๑๑ พ.ค.๒๕๖๔ จำนวน ๓,๘๕๗,๑๙๐ ข้อความ หลังจากคัดกรองพบข่าวที่เข้าหลักเกณฑ์ ๗๘๘ ข้อความ และมีข่าวที่ต้องดำเนินการตรวจสอบทั้งหมด ๓๔๓ เรื่อง อยู่ใน ๒ หมวดหมู่ข่าว คือหมวดหมู่สุขภาพ ๒๓๓ เรื่อง คิดเป็น ๖๘% และหมวดหมู่นโยบายรัฐ ๑๑๐ เรื่อง คิดเป็น ๓๒% ภาพรวมสถานการณ์ข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-๑๙ ทั้ง ๓ ระลอก ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ม.ค. ๒๕๖๓ - ๑๑ พ.ค.๒๕๖๔ รวมระยะเวลา ๔๗๕ วัน พบข้อความที่เกี่ยวข้อง ๗๓,๘๓๓,๑๙๒ ข้อความ หลังจากคัดกรองพบข่าวที่เข้าหลักเกณฑ์ ๖,๗๙๑ ข้อความ ข่าวที่ต้องตรวจสอบ ๓,๓๗๖ เรื่อง โดยอันดับ ๑ คือ หมวดหมู่สุขภาพ พบจำนวน ๒,๒๔๒ เรื่อง คิดเป็น ๖๖% หมวดหมู่นโยบายรัฐ ๑,๐๑๑ เรื่อง คิดเป็น ๓๐% หมวดหมู่เศรษฐกิจ ๑๒๔ เรื่อง คิดเป็น ๔%^๙

ในขณะเดียวกันในทางการดำเนินคดีก็ได้มีการนำมาตรา ๑๔ ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาบังคับใช้ดังนี้^{๑๐}

มาตรา ๑๔ ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

^๙ ไทยโพสท์, “รัฐบาลบังคับใช้กฎหมายเพกนิวส์ COVID-๑๙ เข้มข้น” ไทยโพสท์, <https://news.thaipbs.or.th/content/๓๐๔๓๔๗> ไทยโพสท์, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๔)

^{๑๐} มาตรา ๑๔ ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐

(๑) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(๒) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(๓) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(๔) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(๕) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)

โดยกำหนดให้การกระทำที่เข้าข่ายความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหาย หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน มีโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี ปรับไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. การออกข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙)^{๑๑}

สาระสำคัญข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙) ซึ่งมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ระบุว่า โดยที่มีการเผยแพร่โดยทั่วไปซึ่งข้อความอันเป็นเท็จที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือน เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดหรือสับสน ปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง จนเกิดความเสียหายหรือเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้นในสถานการณ์ฉุกเฉิน จนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

การละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการรักษาสุขภาพของประชาชนโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต อันเป็นการซ้ำเติมสถานการณ์ฉุกเฉินในวิกฤตยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีมาตรการที่กำหนดให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพในการแสดงออกเป็นไปอย่างมีเหตุผล ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงและมีความรับผิดชอบต่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวมในสถานการณ์ฉุกเฉินเช่นนี้ตามกรอบที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ นายกรัฐมนตรีออกข้อกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ห้ามผู้ใดเสนอข่าว จำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

^{๑๑} ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙)

ข้อ ๒ ในกรณีมีการเผยแพร่ข้อความหรือข่าวสารตามข้อ ๑ ในอินเทอร์เน็ต ให้สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) แจ้งผู้รับใบอนุญาตการให้บริการอินเทอร์เน็ตตามกฎหมายว่าด้วยองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทุกรายทราบและให้ผู้รับใบอนุญาตดังกล่าวทุกรายมีหน้าที่ตรวจสอบว่าข้อความหรือข่าวสารดังกล่าวมีที่มาจากเลขที่อยู่ไอพี (IP address) ใด หากเป็นเลขที่อยู่ไอพี (IP address) ที่ตนเป็นผู้ให้บริการ ให้แจ้งรายละเอียดตามที่สำนักงาน กสทช. กำหนดให้สำนักงาน กสทช. ทราบ และให้ระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตแก่เลขที่อยู่ไอพี (IP address) นั้นทันที

ให้สำนักงาน กสทช. ส่งรายละเอียดตามที่ได้รับแจ้งตามวรรคหนึ่งให้แก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเร็วเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตการให้บริการอินเทอร์เน็ต และให้สำนักงาน กสทช. ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ ก็ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษายกเลิกข้อกำหนดดังกล่าวโดยมีสาระสำคัญคือ ตามที่ได้มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ และต่อมาได้ขยายระยะเวลาการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวออกไปเป็นคราวที่ ๑๓ จนถึงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ นั้น

โดยที่ได้มีการออกข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙) ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ แต่ต่อมาศาลแพ่งได้มีคำสั่งให้ระงับการบังคับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด - ๑๙) (ศบค.) เห็นว่า แม้จะเป็นคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวตามคำขอในเหตุฉุกเฉินซึ่งศาลยังไม่ได้กำหนดวันนัดเพื่อส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้คู่ความ เพราะอยู่ระหว่างการแพร่ระบาดของโรคซึ่งทวีความรุนแรงขึ้น และคู่ความอาจยื่นคำขอให้ศาลยกเลิกคำสั่งนั้นได้ตามมาตรา ๒๖๗ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เมื่อปรากฏว่าในทางปฏิบัติยังไม่ได้บังคับใช้ข้อกำหนดนั้นแก่กรณีใดและเจ้าหน้าที่อาจนำมาตรการทางกฎหมายอื่นมาบังคับใช้ได้ตามที่ศาลกล่าวถึง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ นายกรัฐมนตรีจึงออกข้อกำหนดให้ยกเลิกข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙) ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

การออกกฎหมายเพื่อกำจัดข่าวปลอม (Fake News) ของต่างประเทศในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา-๑๙^{๑๒}

ในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิดที่ผ่านมานอกจากการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาด ยังมีหลายประเทศที่พุ่งเป้าปัญหาไปที่การจัดการกับข่าวปลอม หรือ Fake News ที่ถูกเผยแพร่ในหลายช่องทาง โดยเฉพาะสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย เนื่องจากมองว่าการแพร่ข่าวปลอมท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาด ทำให้เกิดผลกระทบและความสับสนต่อประชาชนในวงกว้าง

^{๑๒} วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม, “เปิดรายชื่อประเทศผ่านกฎหมาย Fake News ท่ามกลางวิกฤติโควิด” <https://thestandard.co/fake-news-rules-country-list/> เดอะสแตนดาร์ด, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๔)

รวมทั้งก่อปัญหาให้กับการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือและความนิยมของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศ ถึงขั้นประกาศใช้กฎหมายต่อต้านข่าวปลอมอย่างจริงจัง โดยไม่หันต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบจากประชาชนและองค์กรสื่อต่างๆ ว่าเป็นการใช้อำนาจเพื่อปิดกั้นเสรีภาพในการพูดและการแสดงออก

จากการเปิดเผยข้อมูลของสถาบันสื่อมวลชนระหว่างประเทศ หรือ International Press Institute (IPI) พบว่าปัจจุบัน มี ๑๘ ประเทศ ที่ได้ผ่านกฎหมายต่อต้าน Fake News ออกมา ท่ามกลางภาวะโรคระบาดที่กำลังทวีความรุนแรง ได้แก่ ไทย, กัมพูชา, ฟิลิปปินส์, มาเลเซีย, เวียดนาม, รัสเซีย, อุซเบกิสถาน, ทาจิกิสถาน, สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์, จอร์แดน, แอลจีเรีย, อาร์เซอร์ไบจาน, ฮังการี, โรมานี, บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา, เปรูโตริโก, บราซิล, โบลีเวีย โดยข้อมูลจาก IPI แสดงให้เห็นรูปแบบการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านข่าวปลอมของแต่ละประเทศที่มีระดับหนัก-เบาแตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่การตรวจสอบและควบคุม สื่อและโซเชียลมีเดียต่างๆ โดยสามารถลบข้อมูลหรือบทความที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จ อีกทั้งยังมีโทษตั้งแต่ปรับเงินหรือจำคุกนานหลายปี ตัวอย่างเช่น

- มาเลเซีย เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔ รัฐบาลมาเลเซีย ตัดสินใจกลับมาใช้กฎหมายต่อต้านข่าวปลอมที่เลิกใช้ในปี ๒๐๑๙ อีกครั้ง โดยใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประกาศใช้กฎหมายใหม่แบบไม่ต้องผ่านการลงมติรับรองในสภา ซึ่งมีบทลงโทษจำคุกสูงสุดถึง ๓ ปี สำหรับการเผยแพร่ข่าวปลอมที่เกี่ยวกับโควิดหรืออำนาจรัฐบาลในภาวะฉุกเฉิน

- กัมพูชา สภากัมพูชาผ่านกฎหมายภาวะฉุกเฉินเมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๔ อนุญาตให้รัฐบาลตรวจสอบ ควบคุม และเซ็นเซอร์สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวและความไม่สงบในสังคมหรือสร้างความเสียหายต่อความมั่นคงของชาติ

- เวียดนาม รัฐบาลเวียดนามผ่านกฎหมายใหม่เพื่อต่อต้านข่าวปลอม ท่ามกลางสถานการณ์โควิด เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๔ โดยเป็นครั้งแรกที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการลงโทษปรับประชาชนที่เผยแพร่หรือแชร์ข่าวปลอม โดยเฉพาะข่าวเกี่ยวกับโควิดในโซเชียลมีเดีย ซึ่งมีโทษปรับตั้งแต่ ๔๖๓-๙๒๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ ๑๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท

- ฟิลิปปินส์ ประธานาธิบดีโรดริโก ดูเตร์เต ลงนามกฎหมายเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔ ให้อำนาจพิเศษลงโทษผู้เผยแพร่ข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด โดยมีโทษจำคุก ๒ เดือนและปรับสูงสุดถึง ๑๙,๕๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ ๖๔๐,๐๐๐ บาท

- รัสเซีย ผ่านกฎหมายต่อต้านข่าวปลอมเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๔ มีโทษปรับ ๒๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ ๘๒๒,๐๐๐ บาท และจำคุกสูงสุดถึง ๕ ปี สำหรับผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโควิด ส่วนสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จมีโทษปรับสูงสุดถึง ๑๒๗,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ ๔.๑ ล้านบาท

- บราซิล รัฐบาลท้องถิ่นในรัฐปาราอึบา ทางตะวันออกเฉียงเหนือของบราซิล ประกาศใช้กฎหมายต่อต้านข่าวปลอม ในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๐๒๐ ด้วยการลงโทษปรับใครก็ตามที่เผยแพร่ข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิดเป็นเงินกว่า ๒,๑๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือเกือบ ๗๐,๐๐๐ บาท

บรรณานุกรม

กฎหมาย

ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับที่ ๒๙), ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๘ ตอนพิเศษ ๑๗๐ ง ตอนพิเศษ (๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔) : ๑ - ๒.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๐ ก (๒๔ มกราคม ๒๕๖๐) : ๒๔ - ๓๔.

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๕๘ ก (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๘) : ๑ - ๙.

ฐานข้อมูลออนไลน์

ณัฐนันท์ อธิติยาภรณ์. “ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ” สำนักข่าวอิสรา, ๒๕๖๒. <https://www.isranews.org/isranews-article/๗๘๒๙๘-fake-๗๘๒๙๘.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

นำชัย ชีววิวรรณ, “ทำไมคนเชื่อเฟคนิวส์?” the๑๐๑, ๒๕๖๓. <https://www.the๑๐๑.world/fake-news/> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

บีบีซี, “เกาะติดวิกฤตโควิด-๑๙ ประกาศภาวะฉุกเฉินทั้งประเทศวันแรก” บีบีซี, <https://www.bbc.com/thai/live/thailand-๕๒๐๔๔๔๖๒> (สืบค้นเมื่อ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔)

ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, “มองความจริงของสื่อ ผ่านข่าวลวงในยุคโควิด กับ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองข่าวไหนควรตรวจสอบ” the๑๐๑, ๒๕๖๓. <https://www.the๑๐๑.world/worapoj-wongkitrungruang-interview/> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)

วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม, “เปิดรายชื่อประเทศผ่านกฎหมาย Fake News ท่ามกลางวิกฤตโควิด” The Standard, ๒๕๖๔. <https://thestandard.co/fake-news-rules-country-list/> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๔)

อุทยานการเรียนรู้. “ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม.” TK park อุทยานการเรียนรู้, ๒๕๖๑. https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/๓๕๙/ห้องสมุดในยุคข่าวปลอม (สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๔)